

1897 OSMANLI-YUNAN SAVAŞI'NDA EPİR CEPHESİNİN SAVAŞIN SONUCUNA ETKİLERİ

Adem ÖLMEZ*

Özet

1897 Osmanlı-Yunan Savaşı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşındaki yenilgiden sonraki ilk başarıdır. Bu makalede bu başarının kazanılmasında Epir cephesinin etkisi vurgulanacaktır. Bilindiği gibi, bu savaş iki cephede gerçekleşti. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Yunanlılar, kısa sürede sonuç alabileceklerini düşündükleri Pindos dağlarının batısındaki Epir cephesine önem verirlerken, Osmanlılar Teselya'ya ya daha çok önem vermişlerdi. Savaşın başında Yunanlılar'ın Epir cephesinde başarılar kazanmaları Osmanlı kuvvetlerinin cesaretinin kırılmasına ve morallerinin bozulmasına neden olmuştu. Ancak, sonraki gelişmeler Osmanlılar'ın her iki cephe de başarı kazanmasını sağladı. Sonuç olarak, Osmanlı Devleti her iki cephede de başarı kazandığı için nihai zafere ulaşabildi.

Anahtar Kelimeler:

1897 Osmanlı-Yunan Savaşı, Epir Cephesi, Türk-Yunan İlişkileri.

Abstract

1897 Ottoman-Greek War was the first victory for Ottomans after defeat of 1877-1878 Ottoman-Russia War. This article focuses primarily on influence of Epirus front in the result of 1897 Ottoman-Greek War. As we knew, this war was fought in two front, Epirus and Thessaly. Both of this front was important but Epirus for Greek, Thessaly for Ottomans. Greeks were more important Epirus front than Thessaly front. Otherwise, Ottomans were more important Thessaly than Epirus. At the beginning of war, the defeat of Ottomans caused to destroy Ottoman soldiers morale. But, later The Ottomans won a victory two front.

Key Words:

Ottoman-Greek War, Epirus Front, The Relation Turk-Greek.

1877-1878 Osmanlı Rus-Savaşı'ndan sonra büyük toprak kaybına uğrayan Osmanlı Devleti, Yunanistan'a Girit ve Teselya'da yeni kazanımlar elde edebilmeleri için cesaret vermişti. Yunanlılar'ın, Girit ve Teselya bölgesinde çıkardıkları karışıklıklar ve son olarak da Girit'i ilhak etmeleri 17 Nisan 1897'de Osmanlı Devleti'nin Yunanistan'a savaş açmasına neden olmuştu.¹

Bölgenin coğrafi özelliklerinden dolayı, savaşın iki cephede yapılması kaçınılmazdı. Çünkü bölge Teselya ve Epir olmak üzere Pindos dağlarıyla doğal olarak ikiye ayrılmıştı. Osmanlılar, Goltz Paşa'nın 1886'da yaptığı savaş planını esas almıştı. Bu plana göre, Teselya bölgesinden Atina'ya doğru ilerlenecek ve Atina'nın alınmasıyla nihai sonuca ulaşılabilecekti. Epir bölgesi ikincil konumda bir cephe olacaktır. Ayrıca, Batılı devletlerin savaşa müdahil olmalarını önlemek için kısa sürede sonuca ulaşılmaya çalışılacaktı.²

Epir cephesi her ne kadar ikincil konumda bir cephe olsa da savaşın sonucu üzerinde inkâr edilemez bir etkisi olmuştu. Fakat Osmanlı-Yunan Savaşı'nı anlatan eserlerde Epir cephesinin bu özelliğinin pek çok kez gözden kaçırıldığı dikkat çekmektedir. Sanki, Alasonya Ordusu dışında herhangi bir kuvvet yokmuş gibi davranılarak, Epir cephesindeki

* Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

¹ Adem Ölmez, "Gazi Ethem Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı 1844-1909), **Yayınlanmamış doktora tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004, s.97-111.

² Ölmez, **a.g.t.** (adı geçen tez), s.102.

olumsuzluklar ve başarılar göz ardı edilmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında özellikle savaşın ilk dönemlerinde Epir cephesinde alınan yenilgilerin etkili olduğu söylenebilir.

Biz bu çalışmamızda Epir cephesindeki gelişmelerin savaşın ilerlemesinde hayati bir öneme sahip olduğunu göstermek istiyoruz. Çünkü, savaş sırasında komutanlardan erlere kadar her kesin gözü kulağı diğer cephede idi. Bir cephede kazanılan başarı diğer cephede moralleri yükseltirken, zaman zaman da tersi durumlar olabilmıştır. Bundan dolayı Osmanlı ordusunun 1897’de Yunan kuvvetlerine karşı kazandığı başarı bütün cephelerdeki başarının bir sonucudur.³

I. Epir Cephesinde Harekât Planı

Osmanlı Devleti, harekât planına göre Epir bölgesine iki tümenli Yanya Kolordusu’nu tahsis etmişti. Bu Kolordu, Preveze, Meçova ve Narda Nehri üzerinde bulunan Narda ve Plaka köprülerine birer piyade alayı ayırdıktan sonra geri kalan bir buçuk tümenle Loros’un kuzey doğusundaki Strevina Çiftliği’nde kalarak Yunanlılar’ın sınır tecavüzlerini önleyecekti. Bununla beraber, duruma göre, gereken değişikliklerin yapılabilmesi için Kolordu Komutanı’na yetki verilmişti.⁴ Bu cephede genel olarak savunma stratejileri uygulanacaktı.⁵ İki tümen ve 30-35 piyade taburundan oluşan - zaman zaman değişmekle beraber - Yanya Kolordusu’nun Birinci Tümen Karargahı Yanya’da; birlikleri ise, Meçova’dan Plaka köprüsüne kadar uzanan sınır bölgesinde bulunacaktı. İkinci Tümen’in karargâhı Loros’ta birlikleri ise, Birinci Tümen’in sağında Narda Nehri boyunca Preveze’ye kadar uzanan sınır bölgesinde olacaktı. Yunanlılar ise, önceden bir savaş planı hazırlamamışlardı; ancak, genel olarak Epir’de taarruz, Teselya’da savunma düşünüyorlardı.⁶ Yani Osmanlı savaş planının tam tersine sahiptiler. Epir bölgesindeki Yunan kuvvetleri dört piyade alayı, üç efzon taburu⁷, dört süvari ve bir topçu alayı ile bir istihkâm taburundan meydana gelen bir tümenden oluşuyordu. Bu düzenli birliğin yanında gönüllü ve çete kuvvetleri de vardı. Bu kuvvet Narda kasabası ile Komboti ve Bani dolaylarında toplanmış, sınırın diğer kesimleri zayıf birliklerle tutulmuştu. Yunan kuvvetlerinin büyük bir kısmı Narda kasabası ve civarında olduğundan Osmanlı’nın ikinci Tümeni ile Yunan kuvvetleri karşı karşıya gelecek demektir.⁸

Epir Cephesindeki Yanya Kolordusu’nun Komutanı Ahmet Hıfzı Paşa, Yanya’da bulunan Birinci Tümen’in Komutanı Mirliva Osman Paşa ve Loros’da bulunan İkinci Tümen Komutanı ise Ferik Mustafa Hilmi Paşa’ydı. Yanya Valisi ve Komutanı olan Ahmet Hıfzı Paşa, 1877 Osmanlı-Rus Savaşı’na katılmış, o savaşta büyük başarılar kazanmış bir kişiydi; ancak, yaşı ilerlemiş olduğundan buradaki görevi yerine getiremeyeceği konusunda eleştiriler alıyordu.⁹

Yunan kuvvetlerinin komuta kademesi ise Komutanı Topçu Albay Manos, Kurmay Başkanı İstihkam Yarbay Notaras ve tugay komutanlarından oluşuyordu.

³ Osmanlı Yunan Savaşı’nın Alasonya Cephesini yukarıda adı geçen tezimizde ayrıntılı olarak inceledik.

Burada, tezimizde yeterince değinme imkânı bulamadığımız Epir cephesi üzerinde durmak istiyoruz. Teselya cephesindeki gelişmeleri görmek isteyenlerin adı geçen tezimize bakmaları gerekmektedir.

⁴ Selim Sun, **1897 Osmanlı-Yunan Savaşı**, Ankara, Genel Kurmay Basımevi, 1965, s.211.

⁵ Tevfik (Selanikli), **Mir’at-ı Vukuat-ı Harbiye**, İstanbul, Tercüman-ı Hakikat Matbaası, 1313-1315, s.234.

⁶ Sun, **a.g.e.**, s.63

⁷ Efzon birlikleri, Yunanlılar’ın geleneksel kıyafetlerini giymiş, şapkaları ponponlu etekli askerlerdir. Bu birliklerin Yunan savaş taktikleri bakımından önemi büyüktür.

⁸ BOA., **Y.MTV.**, nr.151/192; Yanya Kolordusu komuta heyeti hakkında bak: Süleyman Tevfik; Abdullah Zühdü, **Devlet-i Aliye-i Osmaniye ve Yunan Muharebesi**, İstanbul Mihran Matbaası, 1315, s.423-427; F. Von Goltz, **Osmanlı Yunan Seferi**, Ter. Yakup Şevki, Dersaadet, Mekteb-i Fünun-ı Harbiye-i Osmanî Matbaası, 1326, s.231.

⁹ Ahmet Hıfzı Paşa’ya yöneltilen eleştirilerden birisi şöyleydi: “Yunan misyonerlerinin faaliyetlerine engel olma becerisi gösteremediği gibi, seferberlik hizmetlerini yerine getirecek mülkün bekası için çalışacak bir evsafı da değildi.” (A.e., s.229).

Kuvvet durumları dikkate alındığında Yunanistan'ın Epir cephesini, Osmanlı Devleti'nin ise Teselya cephesini önemseydiği görülmektedir.¹⁰

Kuvvetler	Osmanlılar			Yunanlılar		
	Alasonya	Epir	Toplam	Teselya	Epir	Toplam
Tümen	7	2	9	2	1	3
Er	63.693	28.100	91.793	43.006	65.664	108.670
Top	156	42	198	96	144	240

II. Epir Harekât Bölgesindeki Savaşlar

Osmanlı Devleti'nin Yunanlılar'a karşı savaş kararı aldığı 17 Nisan 1897 (5 Nisan 1313)'de Seraskerlik'ten Teselya'daki Alasonya Ordusu'na savunma ve taarruz harekâtına başlaması emri verilirken, Yanya Kolordusu'na da uyanık bulunulması ve hiçbir surette Yunanlılar'ın sınırı tecavüz etmelerine izin verilmemesi emredildi. Aynı gün, Epir cephesinde de hareketlilik başladı ve Narda Köprüsünde küçük çatışmalar görüldü.¹¹ 18 Nisan'da Yunan kuvvetleri ilerleyerek Narda nehrinin ileri sahiline geçti.¹² Bu arada Teselya cephesindeki Osmanlı Ordusunun Komutanı Müşir Ethem Paşa, Yanya Kolordu Komutanlığı'na bir telgraf göndererek Alasonya Ordusu'nun taarruza başladığını bildirdi. Böylece bu cephede de savaş başlamış oldu.¹³

Epir cephesindeki savaşları üç devrede incelemek mümkündür. Birincisi 18-21 Nisan arasındaki savaşlar, ikincisi 22 Nisan-2 Mayıs 1897 arasındaki muharebeler ve üçüncüsü de 2 Mayıs'tan sonra yaşanan savaşlardır.

A. İlk Çatışmalar ve Loros'un Kaybedilmesi

Epir cephesindeki savaşların birinci devresi, ilk çatışmalardan başlayarak Loros'un kaybedildiği 21 Nisan'a kadar geçen süredeki olayları kapsar. Bu dönemde Osmanlı kuvvetlerinin başarısız olması hem morallerin bozulmasına hem de bu cephe ile ilgili İstanbul'da yeni tedbirler alınmasına neden olmuştur.

1. İlk Başarısızlıklar ve Moral Bozukluğu

Epir harekât bölgesindeki 18-21 Nisan harekâtı, Yunanlılar'ın taarruzu üzerine İkinci Tümen'in Loros'dan Yanya'ya geri çekilmesi şeklinde gerçekleşti. Başlangıçta Ordudan emir alınmadan Yunan ateşine mukabele edilmemesi istenmişti; ancak, 19 Nisan 1897 (7 Nisan 1313) Pazartesi akşamı, Yunanlılar'ın Narda nehrini geçerek taarruza başlamalarıyla bu cephede de savaş başlamış oldu.¹⁴

Bu cephede savaşın başlamasından sonra Osmanlı topraklarının teknik olarak Yunanlılar'ın gibi uzun menzillere sahip olmaması morallerin bozulmasına neden oldu. Osmanlı topraklarının menzilleri Yunan mevzilerine kadar ulaşmadığından, Osmanlı kuvvetleri, Yunan kuvvetlerinin bulunduğu bölgeye kadar top atışı yapamıyordu. Vaktini sembolik atışlar yaparak geçiriyordu. Bu nedenle, Osmanlı askerlerinin Yunan ateşi altında kalması, morallerin bozulmasına neden oldu.¹⁵ Bu arada 7'si Ayamavra tarafından gerisi de Narda'dan gelen 13 Yunan gemisinin Osmanlı mevzilerine saldırması moralleri daha da bozdu; ancak,

¹⁰ Sun, a.g.e., s.77-82

¹¹ Goltz, **Osmanlı Yunan Seferi**, s.231.

¹² Bigham (Clive), **Teselya'da Osmanlı Ordusuyla**, Çev. Cemaledin, Dersaadet, İkdâm Matbaası, 1315, s.182.

¹³ **Devleti Aliyye ve Yunan Muharebesi**, 5 Nisan 1313-20 Haziran 1313 Tarihleri Arasındaki Olaylar, y.y., t.y., (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma), s.2.

¹⁴ **İkdâm**, Sayı:989, 21 Nisan 1897 (19 Zilkade 1314/7 Nisan 1313).

¹⁵ Süleyman Tefvik; Abdullah Zühdü, **Devlet-i Aliye-i Osmaniye ve Yunan Muharebesi**, İstanbul Mihran Matbaası, 1315, s.430. (Bu eser bundan sonra, "Süleyman Tefvik, Devlet-i Aliye-i Osmaniye" şeklinde kısaltılacaktır.)

bu gemilerin ateşine cevap verilmesi üzerine çıkan çatışmada bazı Yunan zırhlılarının isabet alması kısmi bir rahatlamaya neden olsa da moralleri düzeltmeye yetmedi.¹⁶

2. Loros'un Kaybedilmesi

Bu moral bozukluğu 20 Nisan 1897 (8 Nisan 1313) Salı günü de devam etti. Askerlerin ordu komuta kademesine itimadı zayıflamış, onlar aleyhine konuşmalar yapmaya başlamışlardı. Bu sırada Narda köprüsünden bir Yunan taarruzu karşısında Miralay Ahmet Arif Bey'in aldığı bilgi üzerine Loros'a ricat emri vermesi Osmanlı kuvvetlerinin çözülmesine ve karışık bir şekilde kaçmalarına neden oldu.¹⁷ Ancak bu ric'at, emir dâhilinde olmadığından, başıboş ve moral bozucu şekilde gerçekleşmişti. Yerli Müslüman halk da telaş ve heyecana kapılmış; sonradan düzenli ric'at emri verilmiş ise de artık iş işten geçmişti. Ric'at esnasında Yunanlılar'ın, bunun bir tuzak olabileceğini düşünmesi ve Osmanlı askerlerini takip etmemeleri bir bozgunun yaşanmasını önlemişti.¹⁸ 21 Nisan 1897 (9 Nisan 1313) günü telaş yine devam etmiş, Loros halkı da ric'ata katılmıştı. Loros-Yanya arası karmakarışık bir ric'ata sahne oluyordu. Hatta haberin Yanya'da duyulmasından sonra, burada da Leskovik cihetine doğru kaçanlar görülmeye başlanmıştı.¹⁹

Osmanlı kuvvetlerinin bu kötü durumundan dolayı, komutanlar 21 Nisan gecesinden itibaren konuşmalar yaparak askerlerin morallerini düzeltmeye çalıştılar. Bu gayretlerden sonra, Osmanlı kuvvetleri, Yunanlılar'ın herhangi bir taarruzunda zor durumda kalmamak için, Yanya'nın biraz ilerisinde Loros şosesi üzerinde bulunan Kırmızı Kilise sırtlarında bir savunma hattı kurarak tahkimata başladı. Morali takviye için kolordu karargâhı da Kırmızı Kilise sırtlarına taşındı. Yanya'da halkın ileri gelenleri de firar eden askerlerin önüne geçerek morallerini yükseltecek sözlerle onları durdurmaya çalışıyorlardı.²⁰

Osmanlı cephesinde bu gelişmeler yaşanırken, Yunanlılar olup bitenleri tam olarak anlayamamış bir süre bu ric'at olayının bir oyun olabileceğini düşünerek harekete geçememişlerdi. Yunanlılar bu endişelerinden dolayı, Loros'u Osmanlı kuvvetlerinin tamamen boşaltılmasından sonra ancak işgal edebildiler.²¹

Osmanlı kuvvetleri bu mağlubiyetinden sonra Yanya'da yeniden toparlanmaya başladı. İkinci Tümen'in komuta kademesi büyük ölçüde değiştirildi. Sadece askerlerin itimadı hala devam eden Miralay Mustafa Bey yerinde kaldı. Ayrıca Fırkanın kumandası ve Loros'un istirdadı Birinci Fırka Kumandanı Erkan-ı Harbiye Mirlivası ve Teftiş-i Askeri Komisyonu Âlisi Azasından Osman Paşa'ya Seraskerlik'ten gelen bir telgrafla verildi.²² Ayrıca Birinci Fırka Komutanlığı'na da İbrahim Paşa atandı.²³

Bu arada savaşın bu ilk günlerinde Epir cephesindeki bu başarısızlıkların yanında Alasonya cephesinde de istenilen sonucun elde edilememesi İstanbul'u telaşlandırmıştı. Bu kötü gidişi düzeltmek için bölgeye "genel müfettiş" sıfatıyla Gazi Osman Paşa'nın gönderilmesine karar verildi; ancak, kısa süre içinde cephelerden iyi haberler gelmeye başlayınca Gazi Osman Paşa'nın cepheye gönderilmesi fikrinden vazgeçildi. Yolda durdurularak geri dönmesi sağlandı.²⁴

B. Osmanlı Kuvvetlerinin İleri Harekâtı

¹⁶ Kasım b. Ahmet, (Girit Resmolu Mavnahoyuzade): **Teselya Tarihi-1313**, Haz. Bayram Kodaman, Ankara, TTK Basımevi, 1993, s.1-119, s.7.

¹⁷ Goltz, **Osmanlı Yunan Seferi**, s.232.

¹⁸ Süleyman Tevfik, **Devlet-i Aliye-i Osmaniye...**, s.430-431; Goltz, **Osmanlı Yunan Seferi**, s.258; Kasım b. Ahmet, **a.g.e.**, s.102-107.

¹⁹ Süleyman Tevfik, **Devlet-i Aliye-i Osmaniye...**, s.431.

²⁰ Goltz, **Osmanlı Yunan Seferi**, s.233; Sun, **a.g.e.**, s.222; Osman Nuri, **a.g.e.**, s.931.

²¹ Süleyman Tevfik, **Devlet-i Aliye-i Osmaniye...**, s.434.

²² Süleyman Tevfik, **Devlet-i Aliye-i Osmaniye...**, s.435.

²³ Goltz, **Osmanlı Yunan Seferi**, s.293.

²⁴ Ölmez, **a.g.t.**, s.119.

Epir cephesindeki Osmanlı-Yunan savaşlarının ikinci devresi (23 Nisan-2 Mayıs) Beşpınar Muharebesi'yle başlayarak Loros'un istirdadına kadar devam eden İkinci Tümen'in harekâtından oluşmaktadır.

1. Beşpınar Muharebesi

Kırmızı Kilise sırtları Yanya'ya çok yakın olduğundan savunmaya pek uygun değildi. Bundan dolayı, Seraskerliğin emriyle savunmanın güneydeki Beşpınar mevki ve İsteno Boğazı'ndan yapılmasına karar verildi. Bu maksatla bu iki mevkinin Yunanlılar'dan önce tutulmasına karar verildi.

23 Nisan 1897 (11 Nisan 1313) tarihinde Beşpınar mevkiinin üzerine yüründüğünde Yunanlılar tarafından oranın tutulmuş olduğu görüldü. Osmanlı birlikleri kaleye iki koldan taarruz ederek şiddetli bir mücadeleye girdi. Ahmet Hıfzı Paşa'nın telgrafına göre, kale 7.5 saatlik bir muharebeden sonra 24 Nisan 1897'de ele geçirildi.²⁵ Aynı gün başka bir müfreze de İsteno Boğazını işgal etti. Ordunun yeterince gücü kalmadığından kaçan kuvvetler takip edilmedi.²⁶

Beşpınar Muharebeleri sonucunda Yunan Ordusu, 300'den fazla ölü, 219 yaralı ve 62 esir verdi. Osmanlı Ordusu ise, 51 şehid, 73 yaralı zayıf verdi. Ayrıca Osmanlılar bol miktarda ganimet elde ettiler.²⁷

24 Nisan 1897 (12 Nisan 1313)'de Osman Paşa, yeni bir saldırı yerine keşiflerle düşmanın durumunu öğrenmeye çalıştı.²⁸ Yunanlılar'ın Beşpınar ile Kervansaray arasında Halazmana sırtlarında avcı siperleri yapmakla meşgul olduğunu ve kuvvetinin dört tabur piyade ve dört toptan ibaret olduğunu öğrendi.²⁹ 25-27 tarihler arasında yer yer çatışmalar olmakla beraber asıl çatışma 28 Nisan 1897 (16 Nisan 1313) Çarşamba günü yaşandı. Mirliya Mustafa Paşa komutasındaki beş taburluk bir kuvvet Halazmana tepelerini alabilmek için taarruza başladı. Yunan kuvvetleri, dayanamayarak geri çekilmek zorunda kaldı. Bu şartlar altında Osmanlı kuvvetleri ilerleyerek, akşama doğru Halazmana tepelerini aldı.³⁰

Beşpınar savaşlarındaki bu gelişmeler, Osmanlı askerinin moralini düzeltti. Bu nedenle Beşpınar savaşları Epir cephesindeki savaşların dönüm noktası olarak kabul edilmiştir. Bu savaştan sonra, Osmanlılar'ın cephelerdeki durumu daha iyi olmaya başladı.³¹

2. Kervansaray Savaşı ve Loros'un İstirdadı

29 Nisan 1897'de yapılan keşif hareketlerinde Yunanlılar'ın Kervansaray'a çekildikleri görülmüştü. Bunun üzerine Loros'a doğru harekete karar verildi. Takip eden birlikler Kervansaray'ı da işgal ettiler. Komçiyadis Boğazı ağzına kadar ilerlediler.³² Yunanlılar Komçiyadis üzerinden Narda'ya doğru çekildiler.³³

30 Nisan 1897 (18 Nisan 1313)'de yapılan keşif hareketi neticesinde Komçiyadis Boğazı'na hâkim tepelerin terkedilmiş olduğu anlaşıldı.³⁴ Buralar savaşız olarak işgal edilerek çevrede düşmanın bulunmadığı; ancak Loros'da Yunan kuvvetleri bulunduğu, onların da Loros'u tahliye etmeye çalıştıkları öğrenilmişti.³⁵

1 Mayıs 1897 (19 Nisan 1313)'de İsmail Hakkı Bey komutasındaki Osmanlı kuvvetleri Loros üzerine yürüme kararı verdi. Bu karar, gece saat 19 00'da bir raporla

²⁵ İkdâm, Sayı:992, 24 Nisan 1897 (22 Zilkade 1314/12 Nisan 1313).

²⁶ Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.239; Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.433-439; Sun, *a.g.e.*, s.224.

²⁷ İkdâm, Sayı:994, 26 Nisan 1897 (24 Zilkade 1314/14 Nisan 1313). Ayrıca başka bir telgrafta da Yunanlılar'ın 500'den fazla kayıp verdikleri zikredilir. (Kasım b. Ahmet, *a.g.e.*, s.16, 19).

²⁸ Osman Nuri, *Abdülhamid-i Sani ve Devri Saltanatı*, C:III, İstanbul, İbrahim Hilmi Kitabevi, 1327, s.932.

²⁹ Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.439; Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.239.

³⁰ Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.440.

³¹ Sir Simith, Bartlet (İngiltere Avam Kamarası Üyesi): *Teselya Meydan Harbinde* (La Guerre de Thessalie, Çev. Mehmet Ekrem; F. İskender), İstanbul, Libraire, Malumat, t.y., s.94.

³² Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.442; Sun, *a.g.e.*, s.229.

³³ BOA., *Y.MTV.*, nr.156/87-8, 20 Nisan 1313; Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.241.

³⁴ İkdâm, Sayı:1000, 2 Mayıs 1897 (30 Zilkade 1314/30 Nisan 1313); Kasım b. Ahmet, *a.g.e.*, s.24 .

³⁵ İkdâm, Sayı:1001, 3 Mayıs 1897 (1 Zilhicce 1314/21 Nisan 1313); Goltz, *a.g.e.*, s.241.

Kolordu'ya bildirildi. 2 Mayıs 1897 (20 Nisan 1313)'de Tümen Komutanı Osman Paşa ile birlikte Loros istirdat edildi. 21 Nisan'da büyük bir tehlike ile kaybedilmiş olan Loros böylece kolaylıkla yeniden alınmıştı. Bu arada Yunanlılar Gribova tepelerine çekilmişlerdi. 3 Mayıs 1897 (21 Nisan 1313)'de buraya da Osmanlı kuvvetlerinin geldiğini görünce kuvvetinin büyük bir kısmını Narda tarafına çekmişti. Loros'un alınmasından sonra daha önce Yunanlılar'a terk edilmiş olan birçok ganimet tahrip edilmemiş halde yeniden bulundu.³⁶

Loros'un alınmasından sonra Tümen Komutanı Osman Paşa'nın ilk icraatı, Loros'un fethinde büyük hizmetleri görülen İsmail Hakkı Bey'i cezalandırmak oldu. Cezanın nedeni olarak, İsmail Hakkı Bey'in kendi başına hareket ederek üstlerini dinlememesi gösterildi. İstanbul'da Loros'un istirdadına sevinilmekle beraber bu iki komutan arasındaki gerginlik endişe oluşturdu.³⁷ Bu konuda *Bütün Müslümanlar kardeşler* sözü hatırlatılarak, bu gibi tatsız durumların olmaması gerektiğinden bahsedildi.³⁸

C. Son Çatışmalar: Gribova ve Çayağzı Savaşları

Epir cephesinde Loros'un geri alınmasından mütarekeye kadar süren harekât, bu bölgedeki muharebelerin üçüncü devresini teşkil eder. Gribova ve Çayağzı Savaşları ve Serako çarpışması bu devrenin başlıca olaylarıdır.

3 Mayıs 1897 (21 Nisan 1313)'den 13 Mayıs'a, yani Loros'un geri alınmasından Gribova Muharebesine kadar İkinci Tümen tarafından önemli bir harekât yapılmamıştı. Bu süre içinde, bir yandan savunma tertipleri alınırken, diğer yandan da Loros-Preveze yolunun açılması, Yunanlılar'ın Hıristiyan ahaliye dağıttıkları silahların toplanması ve noksanların tamamlanması gibi işlerle uğraşılıyordu.³⁹

Bu arada, Epir cephesi ile Teselya cephesinin komutasının birleştirilerek, aradaki koordinasyonun artırılması amacıyla 8 Mayıs 1897'de Ethem Paşa Hudud-u Yunaniye Umum Komutanı yapıldı ve Epir birlikleri de kendisine bağlandı. Çatalca'nın alınmasından sonra, Teselya ve Epir bölgelerinin irtibat noktalarının artması ve Müşir Ethem Paşa'nın kazandığı zaferler bu gelişmede etkili olmuştu. İki cephenin komutasının Ethem Paşa'ya verilmesi koordinasyonun sağlanması bakımından da önemliydi. Epir Kolordusu'nun yalnız bir kısmının Tırhala vadisine ilerlemesi Ethem Paşa Komutasındaki Teselya Ordusu'nun Çatalca Muharebesi'nden sonra ileri hareketini kolaylaştırabilirdi.⁴⁰ Ayrıca, Yanya Kolordusu asker ve mühimmat bakımından güçlendirildi. Takviye olarak İkinci Ordu'dan bir tugay da gönderildi.⁴¹ Komuta kademesini güçlendirmek için de İstanbul'dan çok sayıda Erkan-ı Harbiye Subayı Epir cephesine geldi.⁴²

Osmanlı kuvvetleri, 3 Mayıs'ta Gribova tepelerini ele geçirmek amacıyla harekete geçerek hazırlık ve takviye çalışmalarını sürdürdü. Bu arada Yunanlılar da 3 Mayıs'tan 11 Mayıs'a kadar Narda nehri gerisinde savunma durumunda kalarak tahkimatla uğraştıktan sonra, 12 Mayıs'ta taarruza karar verdiler. Yanya'yı alamayınca Preveze'yi alarak bunu siyasi alanda bir başarı olarak göstermek istiyorlardı.⁴³

13 Mayıs 1897 (1 Mayıs 1313) sabahı Yunanlılar Bir taraftan Narda'dan Gribova'ya doğru taarruza geçerken, diğer taraftan da Çayağzı'na yanaşarak Preveze'ye bir çıkarma harekâtine giriştiler. Çok şiddetli çatışmalar yaşandı. Gribova çayı Yunan askerlerinin cesetleriyle doldu.⁴⁴ 2000 kadar askeri ile iki dağ topunu karaya çıkardılar. Bu cephede sert

³⁶ Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.443-444; Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.242

³⁷ *A.e.*, s.232.

³⁸ BOA., *Y.MTV.*, 155/226/1, 20 Nisan 1313; BOA., *Y.MTV.*, 155/226/2, 19 Nisan 1313.

³⁹ Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.446-447; Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.243.

⁴⁰ Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.255.

⁴¹ *1897 Türk Yunan Harbi*, Haz. Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara, Kültür ve Bakanlığı Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi: 25, s.31.

⁴² Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.244.

⁴³ Sun, *a.g.e.*, s.236.

⁴⁴ Kasım b. Ahmet, *a.g.e.*, s.45.

çatışmalar yaşandı.⁴⁵ Osman Paşa, durumun ciddiyetini Başkomutan Ahmet Hıfzı Paşa'ya yazarak yardım istedi. Yardım olarak 11. Nizamiye Alayı ile bir batarya gönderildi.⁴⁶ 14 Mayıs 1897 (2 Mayıs 1313) Cuma günü Yunanlılar özellikle top atışlarıyla Osmanlı askerinin moralini bozmaya çalıştılar. Bu sırada, Osmanlı Ordusu Komutanlığı'ndan gönderilen topçu bataryası Yunan mevzilerini dövmeye başlayınca, Osmanlı askerleri moral ve güç kazandılar. Yunan kuvvetleri 14/15 Mayıs 1897 gecesi Narda nehri gerisine kadar çekilmek zorunda kaldı. Yunanlılar Çayağzı muharebesinde 200 ölü ve birçok malzeme bırakmışlardı. Buna karşılık Türk birlikleri 35 şehit vermiş ve 3'ü subay olmak üzere 84 asker yaralanmıştır.⁴⁷

15 Mayıs 1897 günü sabahtan akşama kadar, hafif çatışmalar ve topçu ateşleriyle geçti. Yunanlılar dayanamayacaklarını anlayarak 16 Mayıs'ın ilk saatlerinden itibaren gecedan yararlanarak geri çekilmeye başladılar, Narda nehri'nin soluna geçtiler. 14-15 Mayıs 1897 günlerinde Yunanlılar'ın verdiği kayıplar 1000 kişi kadardı. Osmanlılar 86 şehid ve 290 yaralı vermişlerdi. Yunanlılar'ın bu çatışmalardaki kaybı Prens Konstantin komutasındaki Teselya cephesinde verilen kayıptan daha çoktu.⁴⁸ Osmanlılar tarafında ise, Yanya Kolordusu Epir bölgesinde 18 Nisan 1897'den 17 Mayıs 1897'ye kadar yapılan harekât ve muharebelerde 281 şehid ve 596 yaralı vermişti.⁴⁹

Teselya cephesinde olduğu gibi Epir bölgesinde de Osmanlı Ordusu muvaffak olmuş, Yunanlılar Narda'ya doğru kaçmaya başlamıştı.⁵⁰ Osmanlı Ordusu'nun Teselya ve Epir kanadı irtibat sağlamıştı.⁵¹ Bu savaştan sonra Yanya Vali ve Komutanı Ahmet Hıfzı Paşa ile Yanya Kolordusu İkinci Fırkası Komutanı Ferik Osman Paşa, Murassa Osmanî Nişanı ile ödüllendirildi.⁵² Yunanlılar'ın Yanya Komutanı Miralay Manos, Yunanistan'da tutuklanarak Divan-ı Harbe verildi.⁵³

III. Epir Harekât Bölgesinde Savaşın Sona Ermesi

18 Mayıs'ta İstanbul'dan gelen bir telgraf bu harekât bölgesinde de mütareke yapılmasını sağladı. Osmanlı temsilcileri taraflar arasında bir ara bölge belirlenmesini ve Rumlar'dan Narda'nın sağını tamamen tahliye etmelerini istedi. Ayrıca Rumlar'dan gönüllülerden bile olsa, hiçbir Yunan'ın Osmanlı arazisine tecavüz etmemelerini istedi. Yunanlılar'ın bu şartları kabul etmeleri üzerine çatışma sona erdi. Böylece Osmanlılar büyük bir zafer kazanmıştı.⁵⁴

Sonuç

1897 Osmanlı-Yunan Savaşı Epir ve Teselya olmak üzere iki cephede yaşandı. Savaşın devletlerin harekât planına göre; Osmanlılar, Teselya cephesine, Yunanlılar ise Epir cephesine önem verdiler. Osmanlılar, başlangıçta Epir cephesini önemsemediklerinden istedikleri başarıyı elde edemediler. Bunun sonucu olarak da büyük bir bozguna uğramaktan kendilerini kurtaramadılar; ancak, cephedeki komuta kademesinde yapılan değişiklikler ve artırılan destek sayesinde bu cephede de başarılar görülmeye başlandı. Yunanlılar ise, Epir cephesindeki Osmanlı ordusunu yıpratarak bütün cephelerdeki askerlerin morallerini bozmayı hedeflediler. Başlangıçta bu isteklerinde başarılı olmalarına rağmen, sonradan şartlar Osmanlılar lehine dönmeye başladı. Bütün bunlardan dolayı, Osmanlı Devleti'nin

⁴⁵ Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.402.

⁴⁶ Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.247.

⁴⁷ Süleyman Tevfik, *Devlet-i Aliye-i Osmaniye...*, s.400-401; Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.249; Sun, a.g.e., s.240.

⁴⁸ Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.250.

⁴⁹ Sun, a.g.e., s.243.

⁵⁰ BOA., *Y.MTV.*, nr.157/60.

⁵¹ BOA., *Y.MTV.*, nr.157/104/1,2, 9 Mayıs 1313.

⁵² *İkdam*, Sayı:1016, 18 Mayıs 1897 (15 Zilhicce 1314/ 6 Mayıs 1313).

⁵³ *İkdam*, Sayı:1023, 25 Mayıs 1897 (22 Zilhicce 1314/13 Mayıs 1313).

⁵⁴ Goltz, *Osmanlı Yunan Seferi*, s.251; Kasım b. Ahmet, a.g.e., s.50; Edouard Driault: *Şark Meselesi, Bidayet-i zuhurundan Zamanımıza Kadar*, Çev. Nafiz, İstanbul, Muhtar Halid Kitabhanesi, 1328, s.359.

1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'ndaki başarısını, sadece Teselya cephesindeki başarılarıyla açıklayamayız. Teselya gibi Epir cephesindeki başarılar da savaşın zaferle sonuçlanmasında etkili olmuştur.

Bibliyografya

1897 Türk Yunan Harbi, Haz. Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Ankara, Kültür ve Bakanlık Yayınları, Kültür Eserleri Dizisi: 25, s.31.

Bartlet, Sir Simith (İngiltere Avam Kamarası Üyesi): **Teselya Meydan Harbinde** (La Guerre de Thessalie, Çev. Mehmet Ekrem; F. İskender), İstanbul, Libraire, Malumat, t.y.

Bigham (Clive): **Teselya'da Osmanlı Ordusuyla**, Çev. Cemaleddin, Dersaadet, İkdam Matbaası, 1315.

Devleti Aliyye ve Yunan Muharebesi, 5 Nisan 1313-20 Haziran 1313 Tarihleri Arasındaki Olaylar, y.y., t.y., (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi Yazma).

Edouard Driault: **Şark Meselesi, Bidayet-i zuhurundan Zamanımıza Kadar**, Çev. Nafiz, İstanbul, Muhtar Halid Kitabhanesi, 1328.

Goltz, F. Von: **Osmanlı Yunan Seferi**, Çev. Yakup Şevki, Dersaadet, Mekteb-i Fünün-ı Harbiye-i Osmanî Matbaası, 1326.

Kasım b. Ahmet, (Girit Resmolı Mavnahoyuzade): **Teselya Tarihi-1313**, Haz. Bayram Kodaman, Ankara, TTK Basımevi, 1993, s.1-119.

Osman Nuri, **Abdülhamid-i Sani ve Devri Saltanatı**, C:III, İstanbul, İbrahim Hilmi Kitabevi, 1327.

Ölmez, Adem: "Gazi Ethem Paşa'nın Askeri ve Siyasi Hayatı 1844-1909), **Yayınlanmamış doktora tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004.

Sun, Selim: **1897 Osmanlı-Yunan Savaşı**, Ankara, Genel Kurmay Basımevi, 1965.

Süleyman Tevfik: Abdullah Zühdü, **Devlet-i Aliye-i Osmaniye ve Yunan Muharebesi**, İstanbul Mihran Matbaası, 1315.

Tevfik (Selanikli): **Mir'at-ı Vukuat-ı Harbiye**, İstanbul, Tercüman-ı Hakikat Matbaası, 1313-1315.

BOA., **Y.MTV.**, nr.151/192; **Y.MTV.**, nr.156/87-8, 20 Nisan 1313; **Y.MTV.**, 155/226/1, 20 Nisan 1313; **Y.MTV.**, 155/226/2, 19 Nisan 1313; **Y.MTV.**, nr.157/60; **Y.MTV.**, nr.157/104/1,2, 9 Mayıs 1313.

İkdam, Sayı:989, 21 Nisan 1897 (19 Zilkade 1314/7 Nisan 1313); Sayı:992, 24 Nisan 1897 (22 Zilkade 1314/12 Nisan 1313); Sayı:994, 26 Nisan 1897 (24 Zilkade 1314/14 Nisan 1313); Sayı:1000, 2 Mayıs 1897 (30 Zilkade 1314/30 Nisan 1313); Sayı:1001, 3 Mayıs 1897 (1 Zilhicce 1314/21 Nisan 1313; Sayı:1016, 18 Mayıs 1897 (15 Zilhicce 1314/ 6 Mayıs 1313); Sayı:1023, 25 Mayıs 1897 (22 Zilhicce 1314/13 Mayıs 1313).